

DE WOORDEN VAN HET ONZE VADER (deel 2)

In de vorige bijdrage hebben we aandacht geschonken aan de eerste drie beden van het Onze Vader, die te maken hebben met de werken van God: dat Hij zijn Naam heiligt, dat Hij Zijn koninkrijk doet komen en dat Hij Zijn wil laat geschieden. De laatste drie beden gaan over onze behoeften van het dagelijkse leven.

4. Geef ons heden ons dagelijks brood. Deze bede lijkt op zich eenvoudig maar de betekenis ervan is niet helemaal duidelijk. Er wordt gebeden om brood maar om wat soort brood gaat het? Dit hangt af van het woord 'dagelijks'. Matteüs en Lucas gebruiken hiervoor het Griekse woord *epioesios*. Maar dit woord komt in het Grieks niet voor. Twee betekenissen zijn naar voren gebracht. De eerste betekenis is: 'voor de komende dag' of 'voldoende voor de komende dag'. Dan zou het een bede zijn om het brood voor de komende dag, als het gebed 's avonds wordt gezegd, en voor de aanbreekende dag als het vroeg in de ochtend wordt gezegd. De tweede betekenis zou kunnen zijn: 'wat nodig is voor ons bestaan', 'noodzakelijk'. Als vertaling neemt men meestal het woord 'dagelijks'. Met als uitkomst: 'geef ons heden ons dagelijks brood'. Brood betekent allereerst 'voedsel' en in tweede instantie ons dagelijks brood (zie de uitdrukking 'zijn brood verdienen'). Het gaat om brood dat nodig is voor ons dagelijks bestaan en geestelijk brood, brood voor het Leven. 'Ik ben het brood dat leven geeft, 'zegt Jezus. 'Wie bij Mij komt zal geen honger meer hebben, en wie in Mij gelooft zal nooit meer dorst hebben' (Jn. 6: 35). In het Oude Testament verwijst brood naar het manna uit de hemel en in het Nieuwe Testament naar het Eucharistisch brood. 'U moet geen moeite doen voor voedsel dat vergaat, maar voor voedsel dat blijft en eeuwig leven geeft' (Jn. 6: 27). Toen Jezus zijn leerlingen twee aan twee uitzond om de mensen tot inkeer te laten komen, droeg Hij hen op niets mee te nemen voor onderweg, geen brood, geen reistas, geen geld, geen sandalen en geen extra kleren. Als ze onderdak en eten zouden krijgen, moesten ze daar blijven tot ze weer verder gingen (Mc. 6: 8-10; Lc. 10: 4-11). Elke dag was onzeker of ze eten of een slaappleats zouden krijgen. Ze konden er alleen maar om bidden. Een goede vertaling zou kunnen zijn: 'Geef ons vandaag het brood van de dag van morgen'.
5. Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven aan onze schuldenaren. In het Onze Vader volgens Matteüs staat 'schulden', bij Lucas staat 'zonden'. Beide zijn hier van toepassing. In de tijd van Jezus heerste in het land veel armoede, vooral op het platteland (herders, vissers en boeren). De belastingen waren hoog en kwamen vooral ten goede aan de elites in de steden. Het ergste wat iemand kon overkomen waren financiële schulden, waardoor men zijn bezit en werk verloor en aan de bedelstaf raakte. Lucas die zijn evangelie in eerste instantie voor de niet-joden schreef, legde de nadruk op menselijke overtredingen tegenover God, wat voor de niet-joden begrijpelijker was dan Joodse processen vanwege opgelopen financiële schulden. Financiële schulden worden kwijtgescholden en zonden tegen God worden vergeven. Menselijke vergiffenis dient vooraf te gaan aan Goddelijke vergiffenis. Wie God om vergiffenis vraagt moet zelf ook bereid zijn om te vergeven. 'Want als jullie

anderen hun misstappen vergeven, zal jullie hemelse Vader ook jullie vergeven. Maar als je anderen niet vergeeft, zal jullie Vader je misstappen evenmin vergeven' (Mt. 6: 14-15). Als Petrus aan Jezus vraagt hoe vaak hij zijn broeder of zuster moet vergeven, antwoordt Jezus: 'Niet tot zevenmaal toe, zeg Ik je, maar tot zeventig maal zeven' (Mt. 18: 21-22). Een mogelijke vertaling is: 'en scheld ons onze schulden kwijt, zoals ook wij onze schuldenaren kwijtschelden'.

6. Breng ons niet in beproeving, maar verlos ons van het kwade. Deze bede vormt een probleem. Leidt God ons in beproeving? Volgens de apostel Jakobus dient iemand die in verleiding komt niet te beweren: 'Die verleiding komt van God.' Want God stelt niemand aan verleiding bloot. ...Iedereen komt in verleiding door zijn eigen begeerte, die hem lokt en meesleept' (Jak. 1: 13-14). Volgens paus Franciscus (2017) is de vertaling 'laat mij niet in beproeving vallen' geen goede vertaling. Ik ben het die toegeeft aan de beproeving of verleiding. 'Niet God brengt mij in de beproeving om te zien hoe ik gevallen ben. Nee. Een Vader doet dat niet. Een Vader helpt mij, direct weer op te staan. Wie in de beproeving brengt is Satan. Het is het werk van Satan. Het gebed wil zeggen: Wanneer Satan mij in beproeving brengt, geeft U, God, mij Uw hand. Geef mij de hand'. God is niet verantwoordelijk voor het ingaan op de beproeving. Een mogelijke vertaling zou hier kunnen zijn: 'Sta niet toe dat we toegeven aan allerlei beproevingen/verleidingen.' God beproeft de mens nooit boven zijn of haar krachten. 'U hebt geen beproevingen te doorstaan die niet voor mensen te dragen zijn. God is trouw en zal niet toestaan dat u boven uw krachten wordt beproefd: Hij geeft mét de beproeving ook de uitweg, zodat u haar kunt doorstaan' (1 Kor. 10-13). Een mogelijke vertaling zou zijn: 'Zorg dat wij niet ingaan op de bekoring en ontruk ons aan de duivel'.

Tot slot. 'Hoe dienen wij te bidden'? Paus Franciscus geeft ons hierbij raad. Hij houdt ons voor dat Jezus ons geleerd heeft dat onze Vader weet wat wij nodig hebben, nog vóór wij het Hem vragen' (Mt. 6: 8). Daarom moet ons eerste woord zijn 'Vader'. Dit is de sleutel tot het gebed. Zonder dit woord uit te spreken of zonder de betekenis ervan te 'voelen', is bidden niet mogelijk. En tot wie bid ik? De almachtige Vader? Hij is veel te ver weg, aldus de Paus. 'Ik voel Hem niet, en ook Jezus voelde Hem niet. Wij moeten bidden tot de Vader, die ons geschapen heeft. Maar dit is nog niet alles. We moeten bidden 'onze' Vader, dit wil zeggen tot de 'Ene die ons geschapen heeft, die jou en mij het leven gaf' (Franciscus, 2013).

SV

In: *Rondom Johannes*, jgr. 10, nr. 7, Kerstmis 2024

Literatuur

Arichea, J. D. C. (1980). Translating the Lord's Prayer (Matthew 6: 9-13). *Bible Translator*, 31(2), 219-2
Akker-Savelsbergh, Y. van den (2004). *Het Onze Vader: een meerstemmig gebed? Een tekstsemantisch en redactiekritisch onderzoek naar het onzevader in de versie van Matteüs (Mt 6, 9b-13)*. Proefschrift Universiteit van Tilburg. Utrecht: Boekencentrum.

- Barth, K. (1952). *The Lord's Prayer*. Uit: *Prayer according to the Catechisms of the Reformation*. Philadelphia: Westminster Press (pp. 33-36). www.academia.edu
- Barr, J. (1988). 'Abba is n't daddy'. *Journal of Theological Studies*, 39(1), 28-47.
- Brown, R. E. (1960). The Pater Noster as an eschatological prayer. *Theological Studies*, 22(2), 175-208.
- Bugeja, S. (2015). *An exegetical study of the Lord's Prayer as found in the gospels according to Matthew and Luke*. Thesis, Faculty of Theology, University of Malta.
- Burks, M. (2021). Where is the kingdom, power and glory? A text-critical analysis of the doxology of the Lord's Prayer in Matthew. *Review and Expositor*, 118(4), 487-504.
- Crossan, J. D. (2011). *The greatest prayer: Rediscovering the revolutionary message of the Lord's Prayer*. New York: HarperCollins.
- Dugdale, K. (2012). Understanding the Lord's Prayer as a paradigm for prayer. *Stimulus: The New Zealand Journal of Christian Thought and Practice*, 19(3), 30-37. www.academia.edu.
- Dupont-Fauville, D. (2018). Sur la nouvelle traduction liturgique du Notre Père. *Communio*, 43(2), 107-110.
- Evans, C. F. (1998). *Het Onzevader*. Utrecht: Ten Have.
- France, R. T. (2007). *The Gospel of Matthew*. The New International Commentary of the New Testament. Grand Rapids MI: Eerdmans Publishing.
- Gerber, J. (2018). The Lord's Prayer. In C. M. Furey et al. *Encyclopedia of the Bible and its reception online*. Chapter 19. Berlin: De Gruyter. www.jacobgerber.org
- Gibson, J. B. (2001). Matthew 6: 9-13/Luke 11:2-4: An eschatological prayer? *Biblical Theology Bulletin*, 31(3), 96-105.
- Goulder, M. D. (1963). The composition of the Lord's Prayer. *Journal of Theological Studies*, 14(1), 32-45.
- Hallikainen, O. (2005). *The Lord's Prayer in the Sayings Gospel Q*. Doctoral dissertation Faculty of Theology University of Helsinki.
- Hammerling, R. (2010). The wondrous origins of the Lord's Prayer. In: R. Hammerling (Ed.) *The Lord's Prayer in the early Church: The Pearl of great price* (pp. 11-44). New York: Palgrave Macmillan.
- Haye, R. de la (2017). Hoe het Onze Vader te vertalen. *Communio*. Internationaal Katholiek Tijdschrift, nr. 3, 1-44. www.academia.edu
- Haye, R. de la (2018). Heeft het Onze Vader een trinitaire structuur? *Communio*. Internationaal Katholiek Tijdschrift, nr. 3, 1-44. www.academia.edu
- Jeremias, J. (1960). The Lord's Prayer in modern research. *Expository Times*, 71(5), 141-146.
- Jeremias, J. (1964). *The Lord's Prayer*. Facet Books, Biblical Series 8. Philadelphia, P. A.: Fortress Press.
- Jong, de M. & I. Visser (2018) Het Onze Vader in revisie: Matteüs 6: 9-13 in de Nieuwe Bijbelvertaling. *Met Andere Woorden*, 37(1), 6-23. <https://www.debijbel.nl/bericht/het-onzevader-in-revisie>.
- Katechismus van de katholieke kerk (1995). *Het gebed van de Heer: het "Onze Vader"* (pp. 579-602). Brussel, Utrecht: Licap, Secretariaat Rooms-Katholiek Kerkgenootschap. Baarn: Gooi & Sticht.
- Kok, K. (2024). Een verzetstekst: Over het Onze Vader. *Kwartaalschrift*, 3(2), 2-6.
- Kroesbergen, H. (2015). The meaning of 'Thy will be done': An investigation into prayer. *HTS Theologische Studies/Theological Studies*, 71(3), Art. #3103, 9 pages.
- Link, C. (2020). Die umstrittene Bitte des Vaterunser. *Junge Kirche* 3(20), 15-17.
- Lohfink, N. (2005). Das Vaterunser, Intertextuell Gebetet. *ub01*, 73-96. www.uni-tuebingen.de
- Lohfink, G. (2007). Auslegung des 'Vaterunser' (I) – Die sprachliche Form. *Bausteine biblischer Theologie*. Katholische Integrierte Gemeinde 'Heute' 7. www.uni-tuebingen.de
- Lohfink, G. (2015). Worum geht es im Vaterunser? *Katechetische Blätter: Zeitschrift für religiöses Lernen in Schule und Gemeinde*, 140, 8-13.
- Mell, U. (1994). Gehört das Vater-Unser zur authentischen Jesus-Tradition? (Mt 6, 9-13; Lk 11, 2-4). *Berliner Theologische Zeitschrift (BThZ)*, 11, 148-180. www.uni-tuebingen.de
- Morgan, R. (2023). Human forgiveness in the Lord's Prayer. *Expository Times*, 134(4), 164-172.
- Neumann, J. N. (2019). Thy will be done: Jesus's passion in the Lord's Prayer. *Journal of Biblical Literature*, 138(1), 161-182.
- Houtman, D. (2016). *Het Onze Vader*. <http://www.theologie.nl/het-onze-vader/>
- O'Neill, J. C. (1993). The Lord's Prayer. *Journal for the Study of the New Testament*, 16(51), 3 – 25.

- Paus Franciscus (2013). Pray Our Father. Morning meditation in the chapel of the Domus Sanctae Marthae, Thursday 20 June 2013. https://www.vatican.va/content/francesco/en/coditie/2013/documents/papa-francesco-coditie_20130620_our-father.html
- Pulis, M. (2017). The Lord's Prayer in Matthew 6:5-15 and Luke 11:1-4. Academic paper SHG 4001 – The Synoptic Gospels: Exegesis (27 pages) www.academia.edu
- Ratzinger, J./Benedictus XVI (2007). Het gebed des Heren. In: *Jezus van Nazareth, Deel 1*, pp. 135-167. Tielt: Lannoo.
- Rosik, M. (2012). De Joodse achtergrond van het Onze Vader. *Wroclawski Przegląd Teologiczny*, 20(1), 88-95. www.academicon.pl
- Pozza, M. (2017). Was der Papst im Interview zum Vaterunser wörtlich sagte. <https://www.kath.ch/newsd/was-der-papst-im-interview-zum-vaterunser-woertlich-sagte/>
- Söding, T. (2016). Atem für die Nachfolge: Das Vaterunser und die biblische Tradition. *Zeitzeichen*, 11, 27-29.
- Vledder, E.-J. (2011). 'Laat uw Naam geheiligd worden': Een uiting van eerbied aan God. *HTS Theologische Studies/Theological Studies*, 67(1), Art. #839, 6 pages.
- Waetjen, H. C. (1999). *Praying the Lord's Prayer: An ageless prayer for today*. Harrisburg Pen: Trinity Press International. www.academia.edu
- Wenham, D. (2010). The sevenfold form of the Lord's Prayer in Matthew's gospel. *Expository Times*, 121(8), 377-382.
- Williams, M. (2005). *Reflections on the Lord's Prayer*. Watts Street Baptist Church. www.open.bu.edu
- Woude, S. J. van der (2015). *De Joodse stem in een christelijk gebed: Een vorm-kritische analyse van het Onze Vader*. Scriptie Departement Religiewetenschap en Theologie, Universiteit Utrecht.